

DOI: 10.52363/2414-5866-2021-2-17

УДК 351, 352/354

*Прошук Е.П., аспірант ПНУ імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ,
ORCID: 0000-0001-8802-2439*

Proshchuk E., PhD student of the Department of Management and Business Administration Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, city Ivano-Frankivsk

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

EUROPEAN EXPERIENCE OF PUBLIC ADMINISTRATIVE THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES OF THE PHYSICAL CULTURE AND SPORT

З метою формування ефективних методів публічного управління фізичною культурою та спортом на національному рівні у статті було проаналізовано нормативно-правове підґрунтя розвитку спорту у провідних країнах світу. Визначено результативність національних систем управління фізичною культурою та спортом, виділено кращі світові практики. Визначено кращі світові практики та шляхи їх адаптації до вітчизняної специфіки розвитку публічного управління фізичною культурою та спортом.

Ключові слова: *публічне управління, світовий досвід, теоретико-методичні підходи, фізична культура та спорт.*

In order to form effective methods of public management of physical culture and sports at the national level, the article analyzed the legal basis for the development of sports in the leading countries of the world. The effectiveness of national management systems for physical culture and sports is determined, the best world practices are identified. The best world practices and ways of their adaptation to the domestic specifics of the development of public management of physical culture and sports are identified.

Key words: *public administration, world experience, theoretical and methodological approaches, physical culture and sports.*

Постановка проблеми. Розвиток фізичної культури та спорту має важливу суспільну складову. Спорт реалізовую гуманітарну, соціальну, економічну та політичну функції, є основою формування ефективної молодіжної політики, забезпечує зниження соціальних видатків бюджету на медицину, мінімізує економічні наслідки, викликані професійними захворювання у працездатного анселення, сприяє зростанню працездатності та забезпечує

позиціонування країни як повноправного партнера міжнародної спільноти, туристичний та просвітницький центр. Велика роль фізичної культури та спорту у суспільному розвитку визначає пріоритетність цієї галузі для системи публічного управління. Проте, доцільно визначити окремі проблемні аспекти розвитку фізичної культури та спорту в Україні. Серед головних проблем галузі доцільно визначити недостатній рівень фінансування, що визначається залишковим принципом фінансування фізичної культури та спорту, незважаючи на пріоритетність у системі суспільного розвитку. Причиною такої ситуації є розгляд можливостей фінансування галузі лише за рахунок видатків бюджетів різних рівнів, а не через налагодження ефективної системи залучення інвестицій шляхом координації зусиль публічного, приватного та громадського сектору. Спорт завжди має залишатися поза політикою, проте на глобальному та національному рівнях спорт часто виступає інструментом політичних ігор та політичної боротьби, що є неприпустимим та має бути визначене на рівні національної законодавчої системи із базовими принципами безпеки спортсменів, учасників професійних та аматорських змагань, вітчизняних та закордонних вболівальників. Глобальною проблемою є забезпечення чесності та прозорості проведення спортивних змагань, як на рівні неупередженого суддівства, так і шляхом виявлення та зняття із змагань спортсменів, що приймали допінг. Інклюзія фізичної культури та спорту є пріоритетом розвинених демократичних країн, адже постулат «спорт для всіх» має бути забезпечений на практичному рівні. Ці та ряд інших проблем визначають негативні сторони та подальші можливості до розвитку спорту в Україні, що можливо забезпечити шляхом побудови ефективної системи нормативно-правового забезпечення публічного управління фізичною культурою та спортом, розробкою ієрархічної структури управління її розвитком на рівні органів державної влади. Досягнення поставлених цілей та завдань визначає необхідність оцінки, аналізу та імплементації провідного міжнародного досвіду у національну систему публічного управління фізичною культурою та спортом.

Постановка завдання. Отже, актуальність описаної вище проблематики розвитку фізичної культури та спорту визначає мету статті: аналізі та пошук шляхів імплементації провідного світового досвіду побудови організаційно-ієрархічної структури управління фізичною культурою та спортом на рівні органів публічної влади. Відповідно до поставленої мети реалізуються наступні завдання:

- проаналізовано тенденції розвитку публічного управління у системі розвитку фізичної культури та спорту,
- проведено ретроспективний аналіз нормативно-правового забезпечення процесів розвитку фізичної культури та спорту,
- визначено базові пріоритети провідного світового досвіду розвитку фізичної культури та спорту на рівні публічного управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Висока актуальність дослідження викликає увагу авторів до дослідження. Концептуальні науко-дослідницькі роботи, що стосуються проблематики публічного управління розвитком фізичної культури та спорту розглядалися у монографії С.М. Домбровської, С.А. Вавренюк, В.В. Палюх, що визначали окремі аспекти державного регулювання фізичної культури та спорту [1]. Дисертаційне дослідження І.Л. Гасюка привчене питанням державного регулювання розвитку галузі, що визначають концептуальні питання розробки та практичного застосування механізмів публічного управління [2]. Питанням розробки організаційно-правових механізмів управління системою надання фізкультурно-спортивних послуг присвячене дослідження І.Є. Рибчич [3]. Для імплементації кращих практик світового досвіду формування нормативного законодавства було проаналізовано наступні нормативні документи: Загальна декларація прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Європейська Хартія спорту для всіх, Спортивна Хартія Європи, Кодекс спортивної етики [4-8]. Аналіз періодики та нормативної бази дозволив зробити висновки відносно практичних рекомендацій щодо імплементації пріоритетних завдань розвитку фізичної культури та спорту у вітчизняну систему нормативного регулювання процесів публічного управління.

Виклад основного матеріалу. Провідний міжнародних досвід розвитку фізичної культури та спорту спрямований на пошук кращих практик нормативно-правового та організаційно-адміністративного забезпечення реалізації механізмів публічного управління у галузі. Ефективність управлінських процесів у сфері розвитку спорту доцільно визначити шляхом аналізу результатів держави на міжнародних змаганнях, їх системністю, тобто аналізуючи не одноразові показники, а саме тенденції результатів. Провідними міжнародними змаганнями, що об'єднують більшість видів спорту та країн світу є літні та зимові Олімпійські ігри. Це світові змагання, які мають глибоку історію та потужні історичні традиції, спрямовані на об'єднання народів навколо єдиної мети – популяризації спорту, формування толерантного ставлення та поваги один до одного, забезпечення миру, культурного обміну. Олімпійські ігри визначають роль спорту у реалізації Концепції сталого розвитку ООН, зокрема у цілях співпраці, миру та правопорядку, соціальних гарантій. Отже, для вибору об'єктів аналізу міжнародного досвіду автором проаналізовано статистичні дані результативності країн світ у олімпійських змагань шляхом оцінки загального медального заліку, окремо медальних заліків за літніми та зимовими олімпійськими іграми, та окремо за рівнем медалей – золоті, срібні, бронзові. Вихідні дані для аналізу представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Результати зимових та літніх олімпійських ігор з 1898 по 2020 рр. [1]

№ з/п	Держава	Літні ігри				Зимові ігри				Всього			
		Золото	Срібло	Бронза	Всього	Золото	Срібло	Бронза	Всього	Золото	Срібло	Бронза	Всього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	США	976	758	666	2400	87	95	71	253	1063	853	737	2653
2	Велика Британія	236	272	272	780	9	3	10	22	245	275	282	802
3	Франція	202	223	246	671	27	27	40	94	229	250	286	765
4	Німеччина	174	182	217	573	70	72	48	190	244	254	265	763
5	Італія	198	166	185	549	37	32	37	106	235	198	222	655
6	Швеція	143	164	176	483	48	33	48	129	191	197	224	612
7	НДР	153	129	127	409	39	36	35	110	192	165	162	519
8	Китай	201	144	128	473	9	18	17	44	210	162	145	517
9	Росія	133	122	143	398	36	29	26	91	169	151	169	489
10	Угорщина	167	144	165	476	0	2	4	6	167	146	169	482
11	Австралія	138	153	177	468	5	1	3	9	143	154	180	477
12	Фінляндія	101	84	117	302	41	59	56	156	142	143	173	458
13	Норвегія	56	49	43	148	107	106	90	303	163	155	133	451
14	Японія	130	126	142	398	9	13	15	37	139	139	157	435

За результатами аналізу статистичних даних було визначено, що тенденції високих результатів, що мають систематичний характер притаманні США та країнам Європейського Союзу. Відповідно ці країни були обрані для проведення подальшого аналізу. Шляхом оцінки нормативно-правового забезпечення розвитку спорту в США та ЄС були визначено базові пріоритети національних систем публічного управління фізичною культурою та спортом, що зведені на схемі рис. 1.

Пріоритети публічного управління розвитком фізичної культури та спорту є базисом формулювання системи міжнародних нормативних документів.

Основою міжнародного законодавства, що регламентує питання розвитку фізичної культури та спорту є право людини на заняття спортом та забезпечення здорового способу життя, що є обов'язковим держави. Базові права людини на фізичну активність зведені до Загальної декларації прав людини ООН [4] та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [5], де визначено, що «кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи

їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, необхідне підтримки здоров'я та добробуту її та її сім'ї» [4].

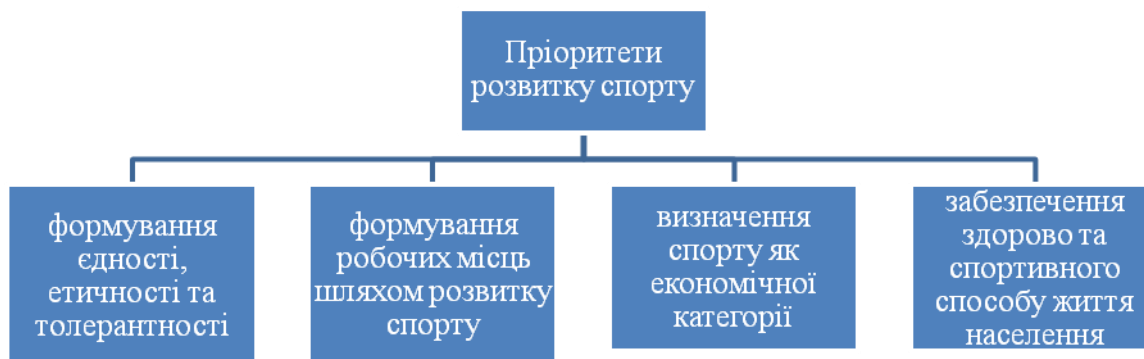

Рис. 1. Пріоритети системи публічного управління фізичною культурою та спортом США та країн ЄС [2-3]

На основі імплементації базових прав та свобод людини та громадянина країнами ЄС було розроблено та впроваджено на практиці Європейську хартію зі спорту для всіх, що визначає питання інклюзивності спортивного розвитку у всіх сенсах цього слова. Європейська спортивна Хартія, що визначила європейські пріоритети розвитку спорту є наступним основоположним нормативним документом, базові концепції якого можна звести до наступних елементів, що розглядаються нормативним документом – рис. 2.

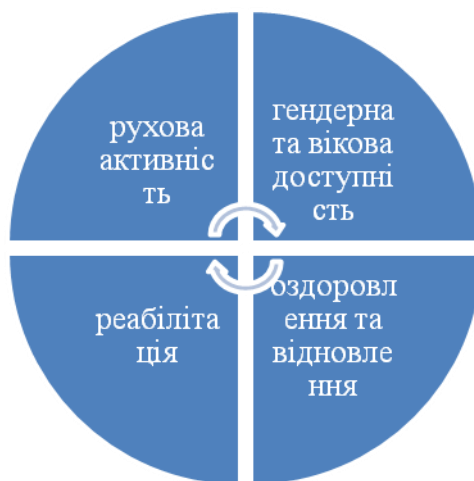

Рис. 2. Елементи регламентування Європейської спортивної Хартії [6]

Формування толерантності та культурний обмін, що були визначені як пріоритети розвитку спорту, лягли в основу формування Кодексу спортивної етики, що, зокрема, регламентує поведінку спортсменів та суддів у період змагань, поведінку вболівальників, базується на принципах чесності, рівності та об'єктивності. Має відповідні пріоритети, сформульовані на рис. 3.

Рис. 3. Пріоритети Кодексу спортивної етики [8]

Аналізуючи міжнародне та європейське законодавство у сфері фізичної культури та спорту доцільно визначити, що провідні країни світу розглядають систему публічного управління галуззю через призму надання адміністративних послуг із фізичної культури та доступу до спорту. Відповідно базові пріоритет сформовані навколо цінностей людини, її вимог та запитів. Система пріоритетів з орієнтацією на людину сформувалася лише після Другої світової війни, тоді ж спорт почав розглядатися як форма бізнесу, що визначило комерційну складову його розвитку та необхідність розробки нормативних документів у сфері регулювання бізнес-процесів у спорті для їх прозорості, чесності та неупередженості.

Розглядаючи нормативне забезпечення процесів розвитку спорту у країнах ЄС можна визначити наступні пріоритети – рис. 4.

Рис. 4. Пріоритети нормативного забезпечення процесів публічного управління фізичної культури та спорту ЄС [1]

Ретроспективний аналіз нормативного забезпечення розвитку спорту представлений на рис. 5.

Загальна декларація прав людини	<ul style="list-style-type: none">• визначає базові права людини, зокрема на комфортне життя, нормальний життєвий рівень, соціальне обслуговування та підтримку здоров'я себе та членів своєї родини
Конвенція захисту прав людини і основоположних свобод	<ul style="list-style-type: none">• визначає право людини на забезпечення життя та здоров'я, надання соціальних послуг
Європейська хартія зі спорту для всіх	<ul style="list-style-type: none">• визначення серед базових пріоритетів розвитку спорту доступність для всіх категорій населення
Європейська спортивна Хартія	<ul style="list-style-type: none">• визначення функцій спорту, які полягають у оздоровленні, реабілітації, рекреації, відновлення фізичних та психічних сил людини
Кодекс спортивної етики	<ul style="list-style-type: none">• визначає доступність спорту, забезпечення можливості для всіх покращувати свої навички та спортивні результати, спорт поза політикою, безпека спортсменів та попередження фінансових махінацій
Конвенція Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями	<ul style="list-style-type: none">• визначає норми та правила організації спортивних змагань, необ'єктивного суддівства, безпеки проведення спортивних змагань тощо
Антидопінгова конвенція	<ul style="list-style-type: none">• спрямована на регламентування та відповідальність спортсменів та спортивних організаторів за вживання заборонених препаратів
Робочі плани ЄС щодо розвитку спорту	<ul style="list-style-type: none">• визначає нагальні проблеми розвитку спорту та засоби його розвитку

Рис. 5. Провідний досвід нормативно-правового забезпечення розвитку фізичної культури та спорту [4-8]

Таким чином, розвиток фізичної культури та спорту, враховуючи його важливе суспільне значення є одним із пріоритетів публічного управління. Відтак, важливо забезпечити комплексність та системність нормативного забезпечення реалізації механізмів публічного управління з метою ефективного розвитку фізичної культури та спорту на національному та глобальному рівнях.

Висновки. Отже, у ході проведеного аналізу у статті було визначено тенденції розвитку публічного управління у системі розвитку фізичної культури та спорту. Проведення ретроспективного аналізу нормативно-правового забезпечення процесів розвитку фізичної культури та спорту дозволило прослідити формування основних пріоритетів суспільного розвитку, вимог до галузі та нормативної імплементації у законодавстві. Визначено базові пріоритети провідного світового досвіду розвитку фізичної культури та спорту на рівні публічного управління.

Список використаних джерел:

1. Домбровська С.М., Вавренюк С.А., Палюх В.В. Державне регулювання фізичної культури та спорту в Україні: монографія. Харків : НУЦЗУ, 2020. 313 с.

2. Гасюк І.Л. Механізми державного управління фізичною культурою та спортом в Україні : автореф. дис ... д-ра наук з держ. управління. Київ, 2013. 36 с.

3. Рибчич І.Є. Організаційно-правові механізми управління системою надання фізкультурно-спортивних послуг в державі // Ефективність державного управління: зб. наук. праць. 2018 , Вип. № 42. С. 191-197.

4. Загальна декларація прав людини, Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text/.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997 р. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text/.

6. Європейська Хартія спорту для всіх. Council of Europe. Committee of Ministers. URL: <https://rm.coe.int/16804c9dbb>. Режим доступу:

7. Спортивна Хартія Європи. URL: <http://lib.sportedu.ua/GetText.idc?TxtID=1542>.

8. Кодекс спортивної етики. Комітет міністрів Ради Європи. URL: <http://ww.roc.n^eaiWfair-plau/documents/sportivny-kodeks-feyr/>.

References:

1. Dombrovskaya S.M., Vavrenyuk S.A., Palyukh V.V. State regulation of physical culture and sports in Ukraine [Derzhavne rehuliuвання fizychnoi kultury ta sportu v Ukraini]: monograph. Kharkiv: NUTSZU, 2020. 313 p.

2. Gasyuk I.L. Mechanisms of state management of physical culture and sports in Ukraine [Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia fizychnoiu kulturoiu ta sportom v Ukraini]: author's ref. dis ... Dr. of Science from the state. management. Kyiv, 2013. 36 p.

3. Rybchych I.E. Organizational and legal mechanisms of management of the system of providing physical culture and sports services in the state [Orhanizatsiino-pravovi mekhanizmy upravlinnia systemoiu nadання fizkulturno-sportyvnykh posluh v derzhavi] // Effectiveness of public administration: collection. Science. work. 2018, Vip. № 42. pp. 191-197.

4. Universal Declaration of Human Rights [Zahalna deklaratsiia prav liudyny], Adopted and promulgated by UN General Assembly Resolution 217 A (III) of December 10, 1948. Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text/.

5. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms [Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod], ratified by Law № 475/97-VR of July 17, 1997. Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

6. European Charter for Sport for All [Yevropeiska Khartiia sportu dlia vsikh]. Council of Europe. Committee of Ministers. URL: <https://rm.coe.int/16804c9dbb>.

7. Sports Charter of Europe [Sportyvna Khartiia Yevropy]. URL: <http://lib.sportedu.ua/GetText.idc?TxtID=1542>.

8. Code of sports ethics [Kodeks sportyvnoi etyky]. Committee of Ministers of the Council of Europe. URL: <http://ww.roc.n^eaiWfair-plau/documents/sportivny-kodeks-feyr/>.